

Handläggare
Rivera Camilla
Vidmark Hannes

Datum
2018-03-22

Diarienummer
KSN-2017-4316

Kommunstyrelsen

Riktlinjer för markanvändning inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde ur grundvattensynpunkt

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

att anta riktlinjer för markanvändning inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde ur grundvattensynpunkt i ärendets **bilaga 1**.

Kommunstyrelsen föreslås för egen del, under förutsättning av kommunfullmäktiges beslut enligt ovan, besluta

att uppdra åt stadsbyggnadsförvaltningen att ta fram vägledning och rutiner kopplat till riktlinjerna, samt

att ta fram åtgärdsplan för grundvattenförekomsterna inom tillrinningsområdet för Uppsala- och Vattholmaåsarna.

Ärendet

I Översiktsplan för Uppsala kommun 2016 är en av de prioriterade insatserna ett uppdrag som syftar till att långsiktigt värna Uppsalaåsens grundvatten:

”Kommunen tillsammans med berörda aktörer gör i ett särskilt uppdrag kopplat till översiktsplaneringen en sammanvägd riskbedömning för hela Uppsalaåsen med en strategi för markanvändning i syfte att bevara åsen som vattenreservoar.”

Arbetet med riskanalys är i slutfas. Materialet som är framtaget beskriver områden och olika skadehändelser som behöver prioriteras med avseende på risker för grundvattenförekomsterna. Med utgångspunkt från arbetet med riskanalys har förslaget till riktlinjer arbetats fram. Riktlinjerna beskriver Uppsala kommuns strategi för markanvändning i syfte att bevara åsen som vattenreservoar.

Risikanalysen kommer när den är helt klar att redovisas separat. Analysen med underlag kommer att utgöra Uppsala kommuns översiktliga underlag och modell för att bedöma en markanvändnings påverkan på grundvattenförekomster inom tillrinningsområdet. Vid förändrad markanvändning kommer detaljerade utredningar att behöva göras.

Som bilaga till riktlinjerna redovisas översiktligt tillrinningsområdets olika grundvattenförekomster och en beskrivning av olika känslighetsklasser. Någon karta över olika områdens känslighet redovisas inte eftersom den ständigt utvecklas och snabbt kan bli inaktuell.

Beredning

Ärendet har beretts i samverkan mellan stadsbyggnadsförvaltningen, Uppsala Vatten och Avfall AB, miljöförvaltningen och kommunledningskontoret. Ärendet har också förankrats genom en intern och extern referensgrupp samt med avstämning gentemot pågående projekt som detaljplanering i Ulleråker.

Föredragning

En av Uppsala kommuns viktigaste ekosystemtjänster är ett rent grundvatten för dricksvattensförsörjning i Uppsala- och Vattholmaåsarna. Åsarna utgör en av Sveriges viktigaste grundvattenförekomster och är en grundvattenresurs för större delen av befolkningen i Uppsala kommun. Vattnet i åsarna kan försörja en växande befolkning i Uppsala under lång tid. Uppsala kommun saknar idag reservvattentäkter med tillräcklig kapacitet. Sedan 2016 utgör Uppsalaåsens dricksvattenanläggningar ett riksintresse för vattenförsörjningen.

Stora delar av åspartierna inom stadsområdet är sedan lång tid bebyggda. Den långsiktiga stadsutvecklingen enligt översiktsplanen bygger i hög grad på att stadsområdet förtätas och expanderar utåt i sammanhängande stadsbygd inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde. Skyddet av Uppsala- och Vattholmaåsarna vid nuvarande markanvändning och framtida exploatering i Uppsala stad med omnejd behöver säkerställas.

Utöver översiktsplanens vägledning för markanvändningen behövs tydligare riktlinjer för utvecklingen på Uppsalaåsen och i dess närhet. De risker för grundvattenförekomsten som följer av dagens markanvändning och samhällsaktiviteter samt hur dessa kan komma att förändras med en samhällsutveckling enligt översiktsplanen, behöver identifieras och värderas.

Syftet med de föreslagna riktlinjerna är att åstadkomma en tryggare markanvändning genom ett långsiktigt arbete. Genom tillämpning av riktlinjerna ska de åtgärder som förändrar dagens markanvändning göras säkrare från början. För befintlig markanvändningen kommer omvandlingen mot en säkrare markanvändning att ske stegvis utifrån en prioritering med åtgärder i närtid för de största riskerna.

För att långsiktigt säkerställa att miljökvalitetsnormerna för grundvatten ska uppnås i grundvattenförekomsterna inom åsarnas tillrinningsområde visar den pågående risikanalysen att det med befintlig markanvändning finns ett antal stora risker som behöver undersökas i

detalj och åtgärdas. Åtgärderna behöver anpassas till lokala förhållanden. Riskanalysen visar också att lokalisering av exploatering eller verksamhet som riskerar att påverka grundvattenförekomsterna negativt i mesta möjliga mån bör undvikas i vissa områden med extrem känslighet för grundvattenförorening.

Att helt undvika åtgärder i de känsligaste områdena är inte möjligt. Befintlig markanvändning kan behöva ändras eller utvecklas. Åtgärder i befintlig bebyggelse eller infrastruktur av stor betydelse för Uppsalas utveckling behöver fortsättningsvis kunna genomföras. För att kunna minska riskerna med befintlig bebyggelse eller annan markanvändning kan exploatering eller åtgärder vara försvarbar. Riktlinjerna ska i de fallen ge tydlig styrning på hur exploatering och åtgärder ska ske med hänsyn till skyddet för grundvattnet.

Det går inte att helt förutsäga vilka frågor som blir aktuella att väga mot riktlinjerna. Förvaltningen ges därför i uppdrag att fortsätta arbetet med att ta fram vägledning för tolkning. Beslut av principiell betydelse och som ger stöd i tolkningen ska underställas berörd nämnd för beslut. Exempel på beslut som bör underställas nämnd är bygglovsprövningar inom extremt sårbar zon och utanför planlagt område. Det kan också vara prövningar där planläggning eller planändring kan bli aktuellt med hänsyn till grundvattenskyddet.

Förslaget till riktlinjer är framtagna parallellt med arbetet att ta fram en kommunal och regional vattenförsörjningsplan. Riktlinjerna har utgått från anvisningar och begrepp i gällande översiktsplan. I nästa aktualitetsförklaring av översiktsplanen bör en översyn göras om och hur riktlinjerna och tillhörande känslighetskarta ska arbetas in i översiktsplanen.

Ett antal grundliga underlag har tagits fram inom ramen för arbetet med det aktuella förslaget till riktlinjer. Däribland en 3-dimensionell jordartskarta framtagen av Sveriges Geologiska Undersökning och en funktionsanalys av Uppsala Vatten och Avfall AB. Vid antagande av riktlinjerna följer ett arbete med implementering och förvaltning. Uppsala Vatten och Avfall AB kommer att förvalta de tekniska delarna av underlaget, vilket delvis även innefattar hur underlaget behöver utvecklas och kompletteras. Stadsbyggnadsförvaltningen ansvarar för åtgärdsplan, vägledning och rutiner kopplade till riktlinjerna. Dessa styrdokument behövs för att förtydliga hur riktlinjerna ska tillämpas i praktiken.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet medför behov av att i nästa steg ta fram och prioritera åtgärder för att hantera risker för grundvattenförekomster med anledning av befintlig och planerad markanvändning. Medel för att genomföra dessa kommer att tydliggöras och hanteras i kommande mål- och budgetprocess.

Stadsbyggnadsförvaltningen

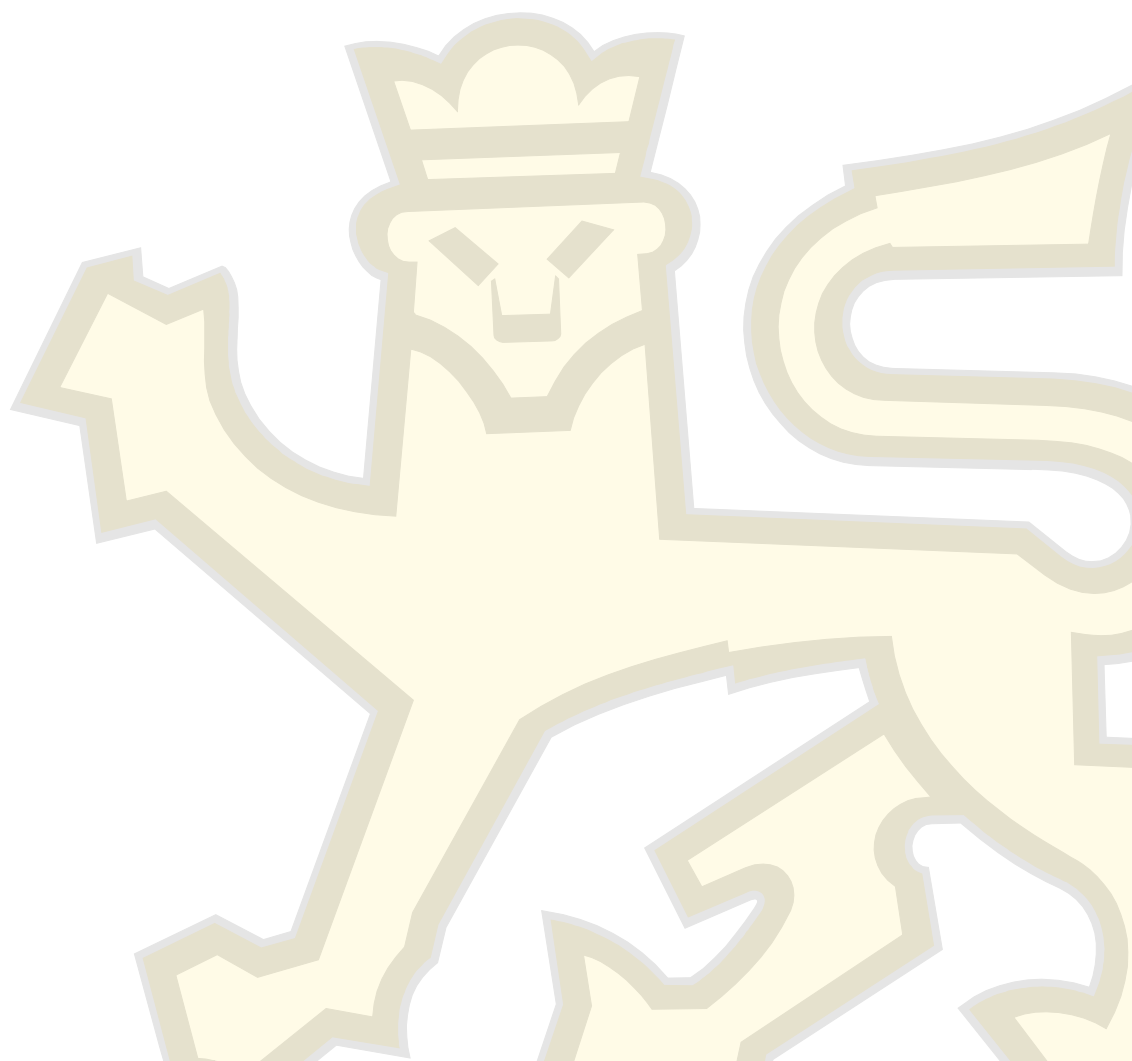
Joachim Danielsson
stadsdirektör

Mats Norrbom
stadsbyggnadsdirektör

Riktlinje

**för markanvändning inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas
tillrinningsområde ur grundvattensynpunkt**

Ett normerande dokument som [nämnd/styrelse] fattade beslut om
dag månad år

Dokumentnamn	Fastställt av	Gäller från	Sida
Riktlinjer för markanvändning inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde ur grundvattensynpunkt	Kommunfullmäktige	[ÅÅÅÅ-MM-DD]	1 (4)
Diarienummer	Berörd verksamhet	Dokumentansvarig	Reviderad
KSN 2017-4316	[Ange verksamhet]	[Ange namn och funktion]	[ÅÅÅÅ-MM-DD]

Inledning

Arbetet med att ta fram en riskanalys för hela tillrinningsområdet har lett fram till beskrivningar av områden och skadehändelser som är prioriterade med avseende på risker för grundvattenförekomsterna. Riskanalysen ska vara Uppsala kommuns översiktliga underlag och modell för att bedöma om en markanvändning medför att miljökvalitetsnormernas kan uppnås eller status inte försämras för grundvattenförekomster inom tillrinningsområdet. Vid förändrad markanvändning kommer mer detaljerade utredningar att behöva genomföras för det mer avgränsade området, för att i detalj utreda risker för grundvattenpåverkan.

Ett rent grundvatten i Uppsala- och Vattholmaåsarna som kan användas för dricksvattenförsörjning utgör en av Uppsala kommuns viktigaste ekosystemtjänster.

Syfte

Riktlinjen syftar till att långsiktigt få en mer hållbar markanvändning ur grundvattensynpunkt. Uppsala kommuns utveckling ska ske så att risker som påverkar grundvattenkvaliteten i Uppsala- och Vattholmaåsarna beaktas tidigt i planeringen och hanteras. För vissa platser där vi idag har stora risker ska åtgärder prioriteras i närtid. Grundvattenförekomsterna ska uppfylla miljökvalitetsnormer (MKN) för grundvatten samt gränsvärden för dricksvatten enligt Livsmedelverkets föreskrifter.

Omfattning

Riktlinjen omfattar all mark inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde inom Uppsala kommun och riktar sig till Uppsala kommuns samtliga nämnder och bolagens styrelser. Riktlinjen ska användas vid bedömning av markens förutsättningar för ny verksamhet, exploatering och planhandläggning utifrån risker för grundvattnet. Riktlinjen ska också användas vid bedömning av åtgärdsbehov inom befintlig markanvändning, utifrån risker för grundvattnet.

Riktlinjerna avser i första hand markanvändning där Uppsala kommun har rådighet, men avsikten är också att kommunen ska verka för att riktlinjerna följs för övrig markanvändning.

Markanvändning

Bakgrund

Uppsala- och Vattholmaåsarna utgör en av Sveriges viktigaste grundvattenförekomster och är en grundvattenresurs för större delen av befolkningen i Uppsala kommun. Den förser stora delar av befolkningen i kommunen med dricksvatten. Den grundvattenförekomst som Uppsala- och Vattholmaåsarna utgör har en mycket stor potential att långsiktigt försörja en växande befolkning i Uppsala. Uppsala kommun saknar idag reservvattentäkter med tillräcklig kapacitet. Dricksvatten är det viktigaste livsmedlet och att säkerställa nuvarande och framtida dricksvattentäkter är överordnat i stort sett all annan planering.

Stora delar av åspartierna inom stadsområdet är sedan lång tid bebyggda och den långsiktiga stadsutvecklingen enligt översiktsplanen bygger i hög grad på att stadsområdet förtätas och expanderar utåt i sammanhängande stadsbygd inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde.

Uppsala kommun vill säkerhetsställa skyddet av grundvattenförekomsterna inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde vid nuvarande markanvändning och framtida exploatering i Uppsala med omnejd. Utöver översiktsplanens vägledning för markanvändningen behövs mer tydliga riktlinjer för stadsutvecklingen inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde. Även risker för grundvattenförekomsten som följer av dagens markanvändning och samhällsaktiviteter samt hur dessa förändras med en samhällsutveckling enligt översiktsplanen, behöver identifieras och värderas.

Definition och begrepp

Förklaring av begrepp

- **Säkerställa** innebär att efterföljande planering och beslut ska se till att tillräckliga förutsättningar finns eller skapas för att något ska kunna ske eller hindras.
- **Beakta** innebär att något ska belysas och övervägas. Dessa överväganden ska ge besked om hur frågan bäst omhändertas i det enskilda fallet.

Lagbestämmelser och krav

Riktlinjerna syftar till att förtydliga hur miljö kvalitetsnormerna ska uppnås i grundvattenförekomsterna samt hur gränsvärden för dricksvatten ska uppfyllas.

Miljö kvalitetsnormer (MB 5 kap, PBL 3 Kap 5 §)

Ramdirektivet för vatten (2000/60/EG)

Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter om miljö kvalitetsnormer och statusklassificeringar för grundvatten; SGU-FS 2013:2

Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (SLVFS 2001:30)

Riktlinjerna ska komplettera och fördjupa skrivningarna i översiktsplanen i syfte att uppnå miljö kvalitetsnormer och säkerställa dricksvattenförsörjningen.

Översiktsplan 2016

Riktlinjerna kompletterar skyddsföreskrifterna i syfte att miljö kvalitetsnormerna för grundvatten samt gränsvärden för dricksvatten enligt Livsmedelsverkets föreskrifter kan uppnås och bibehållas i grundvattenförekomsterna.

Vattenskyddsområde och skyddsföreskrifter för de kommunala vattentäkterna i Uppsala- och Vattholmaåsarna i Uppsala kommun (Länsstyrelsen i Uppsala län, 1989)

Planering och byggande enligt PBL i enighet med vägledningen i Översiktsplan 2016.

Plan- och bygglag (2010:900)

Tillsyn enligt miljöbalken.

Miljöbalken (198:808)

Teknisk försörjning enligt LAV.

Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster

Ansvar

Samtliga nämnder och samtliga kommunala bolag

Riktlinjer

-
1. Säkerställ att mark och vattenanvändning inom tillrinningsområdet inte får negativ påverkan på den grundvattenresurs som Uppsala- och Vattholmaåsarna utgör.
 2. Säkerställ att en riskbedömning rörande grundvattenpåverkan genomförs i tidigt skede som klargör om markanvändningen är lämplig med avseende på risker för grundvattnet.
 3. Säkerställ att robusta och långsiktigt hållbara riskminimerande åtgärder vidtas utifrån förväntade risker med utgångspunkt i försiktighetsprincipen.
 4. Säkerställ att exploatering, verksamhet eller åtgärder som kan påverka berörda grundvattenförekomster negativt i mesta möjliga mån undviks att lokaliseras i områden med extrem känslighet.
 5. Säkerställ att exploatering, verksamhet eller åtgärder som kan påverka berörda grundvattenförekomster negativt utförs med långtgående skyddsåtgärder anpassade efter områdets känslighet ¹.
 6. Säkerställ att förorenat vatten leds bort och renas, dvs. infiltration av olämpligt vatten ska undvikas, i områden med hög och extrem känslighet.
 7. Säkerställ att risker kartläggs och skyddsåtgärder vidtas för befintliga verksamheter och bebyggelse i områden med hög och extrem känslighet ².
 8. Säkerställ grundvattenskyddet där befintliga vägar med hög trafikbelastning och befintlig järnväg passerar områden med hög eller extrem känslighet.
 9. Säkerställ att spridning och hantering av bekämpningsmedel begränsas i områden med hög och extrem känslighet.
 10. Beakta befintlig miljöfarlig verksamhet inom områden med hög och extrem känslighet vid prioritering av tillsyn.
 11. Beakta befintliga förorenade områden inom områden med hög och extrem känslighet vid prioritering av undersökningar och efterbehandlingsåtgärder.
-

¹ Gäller även mindre åtgärder men som är vanligt förekommande där den sammanlagda effekten kan medföra en påverkan, t.ex. enskilda avlopp och energibrunnar.

² Skyddsåtgärderna ska prioriteras utifrån risk och riskreducerande effekt.

Beskrivning av olika känslighetsklasser redovisas i bilaga.

Spridning

Stadsbyggnadsförvaltningen ansvarar för information och implementering hos den kommunala verksamhet som berörs. Ytterst ansvarar nämnder och styrelser för att riktlinjen implementeras och efterlevs. Vid behov kan nämnder och styrelser ta fram egna rutiner för hur riktlinjen ska följas inom den egna förvaltningen eller bolaget.

Uppföljning

Kommunstyrelsen ansvarar för uppföljning av att riktlinjerna följs.

För implementering och praktisk tillämpning av riktlinjerna behöver åtgärdsplan, vägledning och rutiner tas fram och kopplas till riktlinjerna.

Relaterade dokument

- Grundvattenförekomster inom Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde (bilagd)
- Känslighetsklasser (bilagd)

Pågående arbete som givit underlag till riktlinjerna

- Riskanalys av Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde ur grundvattensynpunkt, Stadsbyggnadsförvaltningen Uppsala kommun
- Funktionsanalys Uppsalaåsen, Uppsala vatten och avfall AB.

Följande dokument utgör väsentliga underlag till arbetet med riskanalys

- Jirner E., Johansson P-O., McConnachie D., Djurberg H., McCleaf P., Hummel A., Ahlgren S., Rodhe L., Mikko H., 2016. Jordlagermodellering i 3D – exempel från Uppsalaåsen med hydrogeologisk tillämpning. SGU-rapport 2016:19.